

Viatge, literatura i modernitat: el segon llibre d'Aurora Bertrana

Neus Real

Sant Jordi de 1934. Entre les novetats editorials que el públic pot adquirir amb motiu de la Diada del Llibre hi ha un volum curiós que ha sortit unes setmanes abans, al març. El firma una dona i porta un títol exòtic. Ni una cosa ni l'altra, però, sorprenen ningú de la Barcelona de l'època. Per què? Doncs perquè l'obra és *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics*, de la qual fa temps que es parla, i l'autora n'és Aurora Bertrana, que fa temps que exerceix de periodista i conferenciant especialitzada en la Polinèsia. El públic espera amb impaciència, de fet, el segon llibre de l'escriptora més cosmopolita del país. Entre altres coses, perquè aquesta «viatgera impenitent», com la pròpia Bertrana s'anomenava, s'ha convertit, gràcies a *Paradisos oceànics* (1930) i als seus articles i activitats culturals, socials i polítiques, en un dels models de la nova dona de lletres del segle XX: una dona de lletres desinhibida, progressista, crítica i compromesa; una dona de lletres moderna.

* * *

Aurora Bertrana i Salazar havia nascut a Girona el 1892 i s'havia dedicat, d'entrada, a la música. El 1922 aquesta dedicació la va portar a Ginebra, on va conèixer l'enginyer suís Denys Choffat. El 1925 s'hi va casar i, al cap d'un temps, el va convèncer de buscar feina en algun país llunyà. Van estar a punt d'anar al Congo, però el seu destí final va ser la Polinèsia Francesa, on van viure entre la tardor de 1926 i l'agost de 1929. En tornar, van estar-se temporalment a Barcelona i al Berguedà, fins que el juny de 1930 es van instal·lar a Montcada. Després de la mort de Cèlia Bertrana (l'única germana que quedava a l'autora, ja que Heribert i Helena havien mort el 1913 i el 1915), la parella va traslladar-se

a la capital comtal perquè Neus Salazar i Prudenci Bertrana, els pares, poguessin comptar amb el consol de la sola filla que no havien perdut.

El 1923, de Suïssa estant, Aurora Bertrana havia firmat set articles en un dels diaris més importants de Barcelona, *La Veu de Catalunya*, on comentava experiències viscudes a Ginebra i París. També tenia el projecte de publicar *Gysi: novel·la d'un llop a La Mainada*, una de les principals revistes infantils de l'època. No obstant això, va acabar desestimant la professió literària en pro de la carrera musical. Almenys, fins que va arribar a la Polinèsia. Sense necessitat de treballar i establerta a Papeete, capital de Tahití, Bertrana es va adonar aviat del potencial del que estava vivint i va decidir aprofitar-lo. En una carta del 17 d'octubre de 1927, explicava això a l'escriptor i polític Lluís Nicolau d'Olwer: «Tinc un amic aquí, escriptor parisenc, que em proposa la col·laboració en una revista parisenca, "en vistes" a l'exposició futura colonial de París. Jo sento una gran tristesa en veure que els francesos envien homes i dones periodistes i paguen viatges, fins aquí, per tal de posseir una literatura exòtica –no sempre bona, però mai avorrida– i no contents dels seus, volen també acaparar les energies i la intel·ligència d'un català, potser *el sol* català que viu a l'Oceania francesa, mentre ni un sol diari de la meua terra m'ha demanat un article d'aquí. Us dic això sense cap mena de pretensió personal, però em sap molt greu de perdre el temps pels estrangers. No us sembla millor que els meus esforços – després jutjarem si brillants o minúcies– vagin vers Catalunya?».

Amb l'ajut del seu pare i de Nicolau d'Olwer, Aurora Bertrana va posar fil a l'agulla per reprendre la seva vocació d'escriptora. I ho va fer amb uns primers articles sobre la Polinèsia a *D'Ací i d'Allà*, un magazín situat a primera línia de la modernitat del moment. L'impacte d'aquests escrits en l'àmbit cultural va fer que la projecció pública de Bertrana fos esclatant a partir de 1929, quan va tornar a Catalunya. Tot just al cap d'un any apareixia *Paradisos oceànics* (1930), el llibre de viatges amb què l'autora inaugurava la prosa de tema polinesi en català, precisament, a la Biblioteca Rodamón, la col·lecció de viatges de la prestigiosa Edicions Proa, que va triar Bertrana per engegar-la. L'èxit de vendes i de crítica de l'obra explica que al cap de poc se'n publicqués la versió castellana, titulada *Islas de ensueño. Tres años entre los indígenas de la Polinesia* (1933). Fins al

març de 1934 (quan va sortir *Peikea*), Aurora Bertrana també va signar una trentena i escaig de textos nascuts de la mateixa peripècia viatgera al setmanari *Mirador*, a la *Revista de la Llar* i als diaris *El Día* de Palma i *L'Opinió*; en el cas dels dos darrers, fonamentalment a les seccions “Exotismos” i “Viatges”. I simultàniament, va fer nombroses conferències sobre viatges i Oceania a Barcelona i arreu de Catalunya.

El 28 de juny de 1931, després que parlés sobre “Les illes de la Polinèsia” a l'Ateneu de Girona, Carles Rahola escrivia en una altra de les principals tribunes periodístiques de la Barcelona de preguerra, el diari *La Publicitat*, que Aurora Bertrana era «ja un fort valor en les nostres lletres, a les quals ha vingut a afegir una nota exòtica, original i valenta». Exòtica i original, d'acord. Però valenta, per què? Per quin motiu l'autor gironí feia servir aquest adjectiu? Doncs perquè Bertrana, pel món que tenia i demostrava com a dona i per la desimboltura, la ironia i el liberalisme de la seva actitud i de la seva literatura – en què tractava temes com la sexualitat sense embuts ni hipocresia– es va identificar immediatament amb el nou model d'escriptora del segle XX.

Aquesta imatge es va acabar de consolidar amb el compromís sociopolític. En paral·lel a la literatura i a les conferències sobre la seva vivència oceànica i els viatges, l'autora es va implicar a fons en la creació de la xarxa femenina esquerrana que es va estructurar en qualitat d'alternativa a l'acció de les dones de dretes durant la Segona República. A través de diverses associacions i entitats, de les col·laboracions a la premsa i de la candidatura per Esquerra Republicana de Catalunya a les eleccions de 1933 (les primeres en què les dones catalanes i espanyoles van poder votar), Aurora Bertrana es va convertir també, a més de en l'escriptora catalana especialitzada en la Polinèsia, en un referent amb relació a la condició de la dona, el feminisme i qualsevol qüestió que s'hi vinculés. La implicació política que els temps exigien es va sumar a la dimensió viatgera, que li havia permès esdevenir una figura literària singular, per resultar en una projecció pública que era tot un exponent, tot un paradigma, de la modernitat.

Aquest és el context en què va aparèixer *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics*. Sembla lògic que tothom l'esperés amb candeletes. Una part

de les expectatives que va generar aquest segon llibre d'Aurora Bertrana tenia a veure, a més, amb el fet d'oferir una altra novetat, ja que l'autora hi feia el salt definitiu a la narrativa. L'obra era, com *Paradisos oceànics*, fruit de l'estada a la Polinèsia i de les històries que l'escriptora hi havia viscut i sentit relatar, però presentava l'experiència en un primer recull de contes. Un recull de contes amb tant d'atractiu –o més– que el llibre de 1930 i *Islas de ensueño*, perquè el títol que portava no solament remetia a un entorn exòtic, sinó a un personatge aristocràtic i antropòfag. En la cultura de la Catalunya dels anys trenta, qui podia deixar d'interessar-se pel que tot plegat feia preveure? Anem a pams, tanmateix.

El títol del llibre no va ser *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics* de bon començament. En l'entrevista que Àngel Pons i Guitart va fer a Aurora Bertrana per a la revista *Imatges*, publicada el 13 d'agost de 1930, quedava clar que l'autora tenia enllestit *Paradisos oceànics* i treballava en un llibre de narracions que aleshores encara anomenava *Terra salvatge*. El 2 de març de 1932, Bertrana el donava a conèixer rebatejat com a *Nuku-hiva i altres contes oceànics* en un te-lectura a la Llibreria Catalònia, dins del programa d'activitats del Lyceum Club de Barcelona (una entitat cultural femenina fundada el 1931 de la qual l'escriptora va ser primera presidenta). El primer dels dos relats que Bertrana va llegir en l'acte és el que obre el volum i comença així: «Nukuhiva era terra de guerrers antropòfags i beutats femenines». Resulta evident que els dos títols inicials, *Terra salvatge* i *Nuku-hiva i altres contes oceànics*, feien referència a l'espai on transcorrien les històries, de manera que prioritzaven la imatge de viatgera d'Aurora Bertrana, cosa que adquiria ple sentit publicitari, malgrat el seu pas de la prosa de viatges al gènere narratiu. Per augmentar-ne encara més el reclam editorial, el títol definitiu va situar els personatges i les seves accions a primer pla. La novel·lista que Aurora Bertrana sempre havia volgut ser començava a treure el nas, però sense renunciar a allò que distingia la seva literatura de la dels altres escriptors i escriptores catalans. Si quatre anys després de l'èxit de *Paradisos oceànics* l'experiència viatgera de Bertrana es posava el vestit de la narració d'aventures, calia que el títol del llibre incités el públic a endinsar-se en peripècies, ara, fictivals; de tema polinesi, sí, però fictivals. D'aquí l'opció per *Peikea, princesa caníbal*, amb l'atractiu –morbós, no ens

enganyem— del canibalisme per davant del territori (que tanmateix mantenia la seva presència, i amb clares ressonàncies de l'obra de 1930, en el complement *i altres contes oceànics*). Bertrana continuava treballant amb el material de sempre: la realitat i l'experiència. Però el 1934, per dir-ho col·loquialment, en feia encara més literatura.

Malgrat aquest propòsit literari específic, Aurora Bertrana va tenir força dificultats per donar estructura narrativa a *Peikea*. En part perquè va gestar el volum simultàniament a *Paradisos oceànics* (en paral·lel a l'escriptura d'un llibre pròpiament de viatges) i amb una certa indefinició genèrica (sense acabar de tenir clar o de poder decidir si de l'altre projecte en sortirien una novel·la, un volum de relats, un recull d'articles o dues d'aquestes coses alhora). Mentre que la prosa li fluïa amb facilitat —i per això va poder preparar ràpidament l'obra de 1930 en tornar de Tahití—, el gènere narratiu, i sobretot el subgènere novel·lístic, que era el que de debò li interessava, li va plantejar problemes tècnics importants. Bertrana pensava que *narrar* implicava construir una història; i com que, a parer seu, a Oceania aquesta història havia de ser d'amor, i com que aquesta temàtica es prestava als perills del sentimentalisme, preferia no fer novel·la que acabar escrivint una novel·la rosa. Així ho comentava per carta a Nicolau d'Olwer l'11 de desembre de 1928: «Em plau moltíssim que penseu en un futur llibre meu. Això vol dir que no trobeu massa dolents els meus articles. Us [...] diré que ja fa temps vaig començar una mena de novel·la, l'acció de la qual passa a la Terra Salvatge, lloc solitari [...] on vaig anar a passar unes setmanes per inspirar-me. No l'escric però amb massa il·lusió, car els vulgars conflictes d'amor no m'interessen, i està clar, per a fer una novel·la cal un episodi i a Tahití no pot tractar-se d'altre cosa que d'amor. A pesar de la discreció que “gasto” en llençar-me en temes amorosos, tinc por que resulti ridícul. Una cosa però es salvarà, i és les descripcions de llocs i de costums polinesis. Si el romanç no m'agrada, suprimiré l'episodi i en faré uns quants articles».

Sembla indubtable que l'escriptora, amb aquesta “mena de novel·la”, es referia a «*Peikea, princesa caníbal*», el primer conte del llibre de 1934. No solament perquè dona nom al recull, cosa que ja n'indica la rellevància, sinó perquè és el relat més llarg amb diferència; és, pràcticament, una novel·la curta.

A més, encaixa perfectament amb les explicacions de Bertrana i amb el títol previst inicialment (*Terra Salvatge*). El fet que li costés trobar la manera de modelar narrativament la matèria amb què treballava va allargar l'elaboració de *Peikea*, en un procés d'escriptura que també es va veure afectat per les activitats culturals, socials i polítiques de l'autora, per un primer projecte novel·lístic que arribaria a bon port el 1935 (*L'illa perduda*, una novel·la d'aventures escrita en col·laboració amb Prudenci Bertrana) i per la malaltia i la mort de Cèlia. Tot i que el text està datat, al final, «Polinèsia Oriental. 1926-1929» (i de fet, un dels contes ja havia sortit al diari *La Nau* la tardor de 1929), Aurora Bertrana no va poder donar el llibre per acabat fins uns quants anys més tard. I el va publicar sense haver superat completament els obstacles que li plantejava la narrativa. La crítica, en un cas, no es va estar d'anotar-ho amb una contundència que l'autora no va oblidar mai.

El 19 de juliol de 1934, a *L'Opinió*, el reconegut escriptor, periodista, traductor i crític C. A. Jordana va ressenyar *Peikea*. El seu comentari n'elogiava la gràcia i la facilitat de lectura i en destacava la dimensió de retrat ambiental, però era demolidor amb les limitacions de la construcció ficcional i amb la seva qualitat literària dins de la tradició en què se situava: «L'obra d'Aurora Bertrana té precedents massa il·lustres (Loti, Conrad, Tomlison, Maugham, entre altres) perquè no quedi a segon terme com a pura obra d'art. L'ambient, exacte o no, suggerit per aquests artistes, té una densitat i una vigoria que la nostra escriptora no pot aconseguir. Tanmateix el millor del recull de contes que "Peikea" encapçala és la part ambiental, i potser hauria estat preferible que la descripció d'escenes de la vida polinèsia hi hagués estat feta sense recórrer a un argument literari. L'estada de Levrier entre els Teïi, les activitats de Tepenniatea potser ens haurien fet més efecte si Aurora Bertrana no hagués intentat d'encastar-les a la trama d'un conte». Quedava clar que, per a Jordana, l'escriptora hauria fet bé de seguir amb la prosa de viatges en lloc de provar sort en el camp de la narrativa.

El fet que Bertrana es referís a aquesta ressenya quan va redactar les seves memòries passats trenta anys indica fins a quin punt van ferir-la les paraules de l'escriptor. Potser perquè procedien d'un company de palestra periodística? Ella havia col·laborat a *L'Opinió* fins al desembre de 1933 –fins

pocs mesos abans, doncs—, i el diari havia donat notícia de l'aparició de *Peikea* dins de la secció “Lletres”, el 29 de març de 1934, amb unes òptimes previsions: «Tots els admiradors de la famosa escriptora, que són molts, esperaran impacients l'aparició d'aquest llibre». Ara bé, per què va concedir molt més pes al parer de Jordana que no pas a la valoració generalitzada de l'obra, que va ser, igual que la de *Paradisos oceànics*, altament positiva? Aquella sageta li va travessar el cor de l'orgull literari encara que la crítica, globalment, acordés que *Peikea* estava molt bé. Vegem aquests elogis amb una mica de detall.

Destaquen, en primer lloc, els comentaris de *La Humanitat*, el diari en què Aurora Bertrana va encarregar-se de la secció “Temes” (o “Temes femenins”) a partir del moment que va deixar de firmar “Viatges” a *L'Opinió*. El 21 de gener de 1934, dos mesos abans que *Peikea* es posés a la venda, Josep M. Francès havia creat força expectació sobre uns contes que, segons ell, contenien unes descripcions farcides d'emoció i de capacitat suggestiva i feien una contribució esplèndida a les lletres del país perquè n'eixamplaven els horitzons. El 18 de març, en una nota anònima es deia que Aurora Bertrana havia donat «un matís completament nou i personal» a la producció literària en català i que el seu segon llibre presentava magistralment «un exotisme ple d'encisos» en unes narracions «de forta vibració humana». Un mes i uns dies després, el 22 d'abril, una altra nota indicava que *Peikea* era una «valuosa aportació a tot l'escrit i filmat dels mars del Sud» i que mereixeria «les preferències dels nostres “gourmets” de la literatura exòtica». El 26 d'agost, la ressenya firmada amb el pseudònim Scaramouche declarava que Bertrana havia introduït a Catalunya un exotisme «humà, palpitant, emotiu, viscut i comprès», allunyat de l'exotisme artificial d'agència turística, i que la seva condició de dona escriptora n'era la clau. El fragment en què s'explicava això últim és una mica llarg, però val la pena reproduir-lo per poder-lo contrastar amb la ressenya de Jordana. Vet aquí, doncs: «El misteri secular de les races oceàniques, d'ànima infantívola en aparença, però hermètica al coneixement europeu, no és més accessible a l'observació del blanc, que la selva tropical a l'objectiu fred de la Kodak. Però si l'observador és observadora i aquesta observadora té un veritable cor de dona, obert, generós, ric de sentiments i d'afectes; i alhora viu despullada dels prejudicis i supersticions

occidentals i sent un intens amor d'humanitat que la inclina a mirar-se el salvatge no pas com un ésser inferior, sinó com un ésser diferent, aleshores diríeu que s'esllavissa la resistència natural del medi. I el medi és comprès i l'indígena perd l'animalitat que s'esforcen a atribuir-li els escriptors superficials per esdevenir una deu inesgotable d'harmonies, de passions, de somnis, d'abrandaments o de deliquis. [...] Aurora Bertrana [...] amb la màgia de la seva ploma, ens evoca i ens fa viure paisatges de meravella i ens revela psicologies desconcertants, incomprensibles sovint per al nostre encarcament aburgesat, però que en cap moment no ens semblen una invenció o una fantasia. És perquè, tot llegint, ens arriben al cor els batecs d'aquells cors primitius i heroics, que són vius i palpitants. I la llum radiant del dia tropical o la grandesa estelada de la nit polinèsia, ens colpeix l'ànima fent que la nostra vida grisa d'homes "civilitzats", sotmesos a innumbrables tuteles revoltants, econòmiques, socials o polítiques, ens sembli un exili voluntari. [...] La vida, entre nosaltres, és monòtona i els seus contes hi posen un polsim d'immensitat que li agraïrem tota la vida».

Les lloances no van arribar només des de *La Humanitat*, que es podria pensar que estava més o menys obligada a elogiar Aurora Bertrana perquè la comptava entre les seves col·laboradores. Ni van arribar únicament, tampoc, de manera anònima o de mans de figures poc significatives. El 12 de maig, al setmanari *Clarisme* i amb el pseudònim Just d'Esvern, una jove Mercè Rodoreda va qualificar *Peikea* de recull interessant i ben escrit que enriqueix les lletres catalanes. El 12 de setembre, un personatge de la talla de l'escriptor, periodista, crític i traductor Domènec Guansé va elogiar el llibre a *La Publicitat* en uns termes encara més precisos. Per a Guansé, els relats fusionaven o alternaven poesia i realitat perquè partien d'una anècdota real que es narrava amb molta desimboltura, es decorava amb l'evocació del paisatge i la descripció dels costums i, finalment, mostrava tant una gran tendresa i complaença en el tractament de l'amor i la sexualitat com un humor ple de sarcasme en la consideració del fracàs de la civilització i de la moral occidentals. El crític relacionava els contes de 1934 amb les proses de *Paradisos oceànics* però subratllava el fet que *Peikea*, amb «la mateixa frescor, els mateixos dots d'observació, un semblant sentiment poètic en interpretar aquella natura

generosa, i un igual fervor, exaltat i panteístic davant dels costums lliures i primitius d'aquelles illes», intensificava la dimensió sensual del llibre de 1930 i ho feia «amb singular vehemència en algunes escenes passionals [...], descrites poèticament i amb un vigorós i vivaç realisme».

És cert que, contràriament a aquesta apreciació, el 14 de desembre, precisament a *La Humanitat* (reconvertida en *La Ciutat* després dels Fets d'Octubre de 1934), un comentarista amagat sota el pseudònim Alpha va assenyalar la superioritat de *Paradisos oceànics* per damunt de *Peikea*. A desgrat que descrivia com a «força reeixits» alguns dels relats, no sembla que estigués gaire convençut, igual que Jordana, de la qualitat narrativa del recull. Els elogis van superar amb escreix, no obstant això, els retrets o les crítiques. Malgrat que ho recordava prou bé i en va deixar constància escrita, en canvi, Aurora Bertrana va posar l'accent, com ja s'ha dit, en l'únic comentari que l'havia adolorida profundament. Això és el que va escriure a *Memòries fins al 1935*, en el capítol ««Paradisos oceànics»»: «jo em reia dels somriures irònics, de les crítiques indulgents en què hom em saludava com a autora del meu segon llibre en català. [...] *Peikea* també va tenir èxit de venda i la crítica, en general, el comentava favorablement. Però algú va dir que jo “no era” ni Stevenson ni Conrad. Jo, aquesta obra, l'havia escrita amb més pretensions literàries que *Paradisos oceànics*, però sense somiar mai a causar sensació i menys ofuscar Conrad ni Stevenson. Hi vaig posar tota l'ànima i tots els meus coneixements històrics, anecdòtics i visuals d'aquelles contrades exòtiques».

Segui com sigui, el fet és que *Peikea* es va convertir, com *Paradisos oceànics*, en tot un èxit. I, en concret, en un dels èxits destacats d'aquell Sant Jordi de 1934 a què ens referíem al començar aquest pròleg. Va ser un dels llibres més demanats durant el dia i es va seguir venent en els mesos següents. No és estrany que això fos així. Al costat de la modernitat que representava Aurora Bertrana i de la curiositat que despertava en els lectors, i al marge d'un encaix narratiu de vegades certament limitat en el pas de la realitat a la ficció, es tracta d'un recull de contes sens dubte interessant, com va afirmar Mercè Rodoreda. En especial, pel retrat d'un món i d'unes figures singulars, protagonistes d'històries extraordinàries –exòtiques i diferents de les del públic

català dels anys trenta o d'avui– i, alhora, normals i corrents en la mesura que parlen sobre allò que compartim els éssers humans de tots els temps i d'arreu del planeta: l'amor, la por, la mort, el sexe, la solitud...

Peikea ens ofereix, en primer terme, la visió d'un món desaparegut del qual només l'art i la literatura han conservat el testimoni. Un món filtrat, aquí, per la subjectivitat creativa d'una escriptora per a la qual vida i literatura resulten indestriables. En l'obra de Bertrana, les experiències es transformen en matèria literària mitjançant una ficció que, al seu torn, il·lumina aquestes experiències des d'una certa perspectiva. Igual que la narrativa realista i històrica, però també com fan el gènere d'aventures i la prosa de viatges, *Peikea* ens convida a traslladar-nos a un espai i un temps que no existeixen però que han deixat traces –fragments esparsos d'un trencaclosques ja impossible de completar– gràcies a escriptors i artistes com Aurora Bertrana o Paul Gauguin. Llegint els contes de 1934, específicament, el lector del segle XXI s'hi pot transportar a través de les imatges, les olors, els sons, els sabors i les textures que evoquen i recreen els textos, d'una gran plasticitat i sensibilitat (riquíssims, des d'aquesta perspectiva, en matisos i detalls) i en què destaquen els habitants d'aquell món desaparegut.

El segon aspecte remarcable de *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics* el configuren, per tant, els personatges. Es tracta, com s'ha dit, de recreacions de figures reals que, no obstant això, adquireixen una entitat i una identitat diferents dins de la construcció narrativa de què passen a formar part. La metamorfosi que imposen les regles de la ficció les converteix en figures d'una altra naturalesa, que poden arribar a transcendir l'anècdota per adquirir categoria simbòlica. Si la bellesa exòtica i majestàtica i el jove francès del primer conte exposen el dolorós contacte entre indígenes i colonitzadors, la resta de personatges conforma una galeria diversa que fascina en si mateixa i per la seva significació. Ens referim a les monges i les novícies, irònicament abocades al destí que pretenen esquivar; al sacerdot i el seu acòlit, signes d'un passat enyorat i temut; a la viatgera occidental i la vella maori, representants de la solidaritat que agermana en les situacions límit; a la parella del darrer relat, que, integrada per un pescador i la seva dona, exemplifica els esculls de les relacions; i, entremig, a mariners, aventurers, colons o immigrants xinesos dedicats al

comerç –en algun cas amb un protagonisme especial– que s’enfronten a situacions i peripècies diverses. Tots plegats desfilen davant dels nostres ulls per presentar-nos, amb tota la seva complexitat demogràfica, social i cultural, el paisatge humà d’aquella “terra salvatge” que encara era la Polinèsia en els anys vint. I per posar damunt la taula, simultàniament, temes universals com l’amor o la mort sobre el rerefons crític d’un xoc entre civilitzacions que va determinar la transformació radical de l’existència que havia caracteritzat durant segles les remotes illes del Pacífic.

Les històries d’aquests personatges resulten apassionants perquè tenen la Vida, amb majúscula, al seu nucli mateix. Però també perquè l’entorn oceànic i la seva humanitat multidimensional fan possibles unes experiències que, en la majoria de casos, el lector només pot tenir mitjançant la literatura. Qui ha vist embarrancar un vaixell en una barrera de corall? Qui ha sentit els tambors tribals sonant a les profunditats de la selva? Qui ha experimentat la fúria de l’oceà Pacífic des de dins d’una precària goleta? Això fa que, en els contes de *Peikea*, la narrativa d’aventures tingui una representació sense equivalència, en català, fora de l’obra d’Aurora Bertrana. Perquè la seva estada de tres anys a la Polinèsia li van furnir un coneixement profund del territori i de la seva gent que, a més, l’autora es va dedicar a ampliar, amb tota la documentació a la qual va poder tenir accés, per transformar-lo en una mena de textos –els llibres de viatges oceànics o la narrativa d’aventures de tema exòtic– que van fer de la literatura catalana una literatura més moderna i més normal.

Per a l’escriptora gironina, el valor documental constituïa el mèrit fonamental de *Peikea*. I amb aquest argument va defensar l’obra, a les seves memòries, dels retrets de C. A. Jordana: «El meu coneixement de les terres i dels llocs on l’acció es desenvolupa, els meus tres anys de tracte amb els blancs, els mestissos i els indígenes de les illes, la versemblança històrica dels esdeveniments relatats, tot plegat dona una vàlua especial al meu segon llibre. No calia que el subtil crític ens fes notar que jo no era ni Stevenson ni Conrad. No pretenia ser-ho». És veritat que no tenim davant un Stevenson o un Conrad. Però tenim Aurora Bertrana, una escriptora única en el seu gènere a Catalunya, que explica històries amb gràcia, ironia, frescor, agilitat i sensibilitat i que, en el

context d'una cultura que s'esforçava a aconseguir el nivell de les nacions de referència d'Europa, representava aquest nivell, ja, des d'una certa perspectiva. Jordana n'era perfectament conscient, de tot això. A una autora d'aquesta mena –a una autora moderna–, se li podien dir les coses pel seu nom, si és que el ressenyador havia d'exercir la seva funció. No pas per menystenir-la o atacar-la, sinó per situar-la literàriament. Bertrana, que era tot un caràcter, no ho va saber entendre així. Mai no és fàcil, és clar, acceptar les crítiques a allò que un ha creat amb esforç, ànima i dedicació.

Han passat més de vuitanta anys d'aquell mal pas, tanmateix. I avui podem alegrar-nos unànimement de tenir a les mans una renovada *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics*. L'ambició literària del recull, el que va aportar en el seu moment a la cultura catalana i l'interès que encara té, feia temps que clamaven al cel i exigien la recuperació de l'obra. Cal dir que *Peikea* s'havia reeditat en dues ocasions: el 1980 a Editorial Pleniluni, dins la col·lecció Butxaca, i el 1991 a Editorial Lumen, dins la col·lecció Sis Joans. L'Any Bertrana (2017), dedicat conjuntament a l'escriptora i al seu pare, hauria estat una bona ocasió perquè el públic actual hagués pogut tornar a disposar de *Peikea* (i, posats a fer, de la totalitat de la producció d'Aurora Bertrana, però aquesta és una altra qüestió). En tot cas, la celebració va donar l'impuls necessari a la iniciativa de Tushita Edicions d'acollir els contes de 1934 a la col·lecció Cavalls de Vent, gràcies a la qual ara ens n'arriba una versió que es podrà adquirir, finalment, a les llibreries (i que evitarà haver d'anar a buscar el volum als catàlegs de les biblioteques). Benvinguda sigui la decisió de l'editorial de Sant Celoni. *Peikea, princesa caníbal i altres contes oceànics*, el segon llibre d'Aurora Bertrana, sens dubte s'ho mereix, com el lector podrà comprovar de seguida.